

9. Zapatrina I., Lebeda T. (2011), Reforming of housing and communal services in an environment of macroeconomic instability, *Ekonomika Ukrainy*, 10, pp. 16 - 29 (ukr).
10. Popadiuk O. I. (2012), Some aspects of strategic planning for housing, *Ekonomika promyslovosti*, 1–2 (57–58), pp. 170 - 178 (ukr).
11. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy* (2011), 62, pp. 24-72 (ukr).
12. *Holos Ukrainy* (2010), 134, pp. 7-9 (ukr).
13. Official website of the Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services of Ukraine, available at: <http://www.minregion.gov.ua/index.php?category=tp-stat>. (ukr).
14. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* (2013), 5-6, p. 60 (ukr).
15. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy* (2013), 23, p. 768 (ukr).
16. Socio-economic situation in Ukraine in January - August 2013: Message of State Statistics Service of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (ukr).
17. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy* (2009), 51, pp. 17-26 (ukr).

© Градобоева Єлизавета
Надійшла до редакції 14.11.2013

УДК 332.72

ГУЛЬКО ОЛЕКСАНДРА,

здобувач Львівського національного аграрного університету

МОДЕЛЬ ПРОЦЕСУ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

У статті подана авторська трактовка поняття "організація ефективного використання сільськогосподарських земель". Обґрунтовано, що при формуванні ефективних і сталих землекористувань слід використовувати методи моделювання процесу організації ефективного землекористування з урахуванням взаємозв'язків і взаємообумовленістю природних властивостей землі, соціально-економічних та екологічних факторів. Запропоновано алгоритм прийняття управлінських рішень щодо організації ефективного землекористування. Визначено послідовність формування критеріїв економіко-екологічної оцінки ефективного землекористування.

Ключові слова: земля; земельні ділянки; управління землекористуванням; ефективність використання сільськогосподарських земель; критерії оцінки ефективності землекористування.

Постановка задачі. Період становлення ринкового механізму господарювання характеризується активним розвитком усіх форм власності та організації аграрної діяльності, максимальним залученням до виробництва земельних угідь, унаслідок чого маємо сьогодні їх катастрофічне виснаження [1, с. 146]. Водночас ринковий механізм, попри головну мету - максимізацію прибутків, передбачає і соціально-екологічний захист населення та середовища його життєдіяльності [3; 5].

З огляду на це державна політика соціально-економічного розвитку за умов становлення ринкових відносин повинна ґрунтуватися на дотриманні як економічних, так й екологічних принципів, вимог і цілей, що, у свою чергу, свідчить про існування потреби в запровадженні єдиного комплексного системного підходу до більш ефективної, раціональної, екологічно врівноваженої та безпечної організації використання земель сільськогосподарського призначення. Саме така організація дозволить землекористувачам розв'язати два антагоністичні завдання: 1) забезпечити підвищення продуктивності сільськогосподарських угідь, що пов'язано з інтенсифікацією землекористування й негативним впливом на довкілля; 2) зменшити негативний вплив на земельні ресурси шляхом дотримання вимог екологічної безпеки й відповідних обмежень техногенезу [1, с. 148]. Таким чином, питання організації ефек-

тивного землекористування потребують досконалого дослідження, усебічного обґрунтування, виявлення та розробки заходів, які б дозволили створити базу для реалізації ефективного землекористування в сьогоднішніх умовах реформування й трансформації земельних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дискусії щодо наукового обґрунтування організації ефективного використання сільськогосподарських земель в останні роки набувають усе більшої гостроти, оскільки перед наукою постала необхідність зваженого перегляду методологічних основ землекористування та вдосконалення механізму управління ефективним використанням земельних ресурсів. Цій проблемі присвячені роботи таких відомих учених, як В. Г. В'юн, В. В. Горлачук, Д. С. Добряк, П. Т. Саблук, А. Я. Сохнич, М. Г. Ступень, А. М. Третяк, М. А. Хвесик, Г. І. Швебс, В. Я. Шевчук, А. Д. Юрченко та інших. Науковцями зроблено значний внесок у розвиток цієї проблематики, проте дотепер значна кількість теоретико-методологічних, методичних проблем організації ефективного використання та охорони сільськогосподарських земель залишаються невирішеними як у методологічному, так і в практичному відношенні, чим саме й обґрунтовується необхідність їх подальшого дослідження.

Метою статті є моделювання організаційного аспек-

ту процесу сільськогосподарського землекористування. Для досягнення поставленої мети необхідно:

- розкрити сутність поняття "організація ефективного використання сільськогосподарських земель";
- проаналізувати світовий досвід організації ефективного використання сільськогосподарських угідь;
- визначити та обґрунтувати дієві заходи, завдяки яким можна сформувавши та застосувати економічні регулятори, що дозволить забезпечити ефективне землекористування та раціональне управління користуванням землями сільськогосподарського призначення.

Виклад основного матеріалу. Згідно з Концепцією Державної цільової програми розвитку земельних відносин на період до 2020 року трансформація земельних відносин в Україні має спрямовуватися на забезпечення сталого розвитку землекористування.

Сталий розвиток землекористування - це модель економічного зростання, яка включає в себе збалансоване врахування трьох аспектів: екологічної, економічної та соціальної сталості використання земельних ділянок. Відтак до організації ефективного використання сільськогосподарських земель слід підходити системно, адже земельні відносини тісно переплітаються з економічною та екологічною політикою, питаннями оподаткування та місцевого розвитку, а також багатьма іншими сферами суспільних відносин. При цьому за системним підходом ефективність землекористування

доцільно розглядати в тривимірній системі: економічні (економічні потреби використання земельних ресурсів і ґрунтів, характер використання землі, ринок продуктів, розміщення виробництва, рівень інтенсифікації, розвиток інфраструктури тощо); соціальний (соціальні інституції землекористування й землеволодіння, зокрема, господарський уклад, комплекс розпоряджень та обов'язків людини по відношенню до землі, земельний устрій, право власності на землю, сервітути, соціальна інфраструктура); екологічний (природно-ресурсний потенціал, агроекологічні особливості використання ґрунтів, якість продукції, екологічний стан ґрунтів, екологічні обмеження). З урахуванням вищевикладеного сталий характер землекористування має формуватися при комплексному врахуванні всіх складових факторів забезпечення ефективного землекористування.

Земля відрізняється від інших засобів виробництва сукупністю факторів, які роблять її унікальною. Це її родючість, територіальна обмеженість, незамінність як продукту природи й засобу виробництва, здатність до регенерації при відповідних заходах. Отже, при формуванні процесів сталого землекористування слід використовувати методи моделювання організації ефективного землекористування з урахуванням взаємозв'язків і взаємообумовленості природних властивостей землі, соціально-економічних й екологічних факторів. Один із варіантів такого моделювання подано на рис. 1.

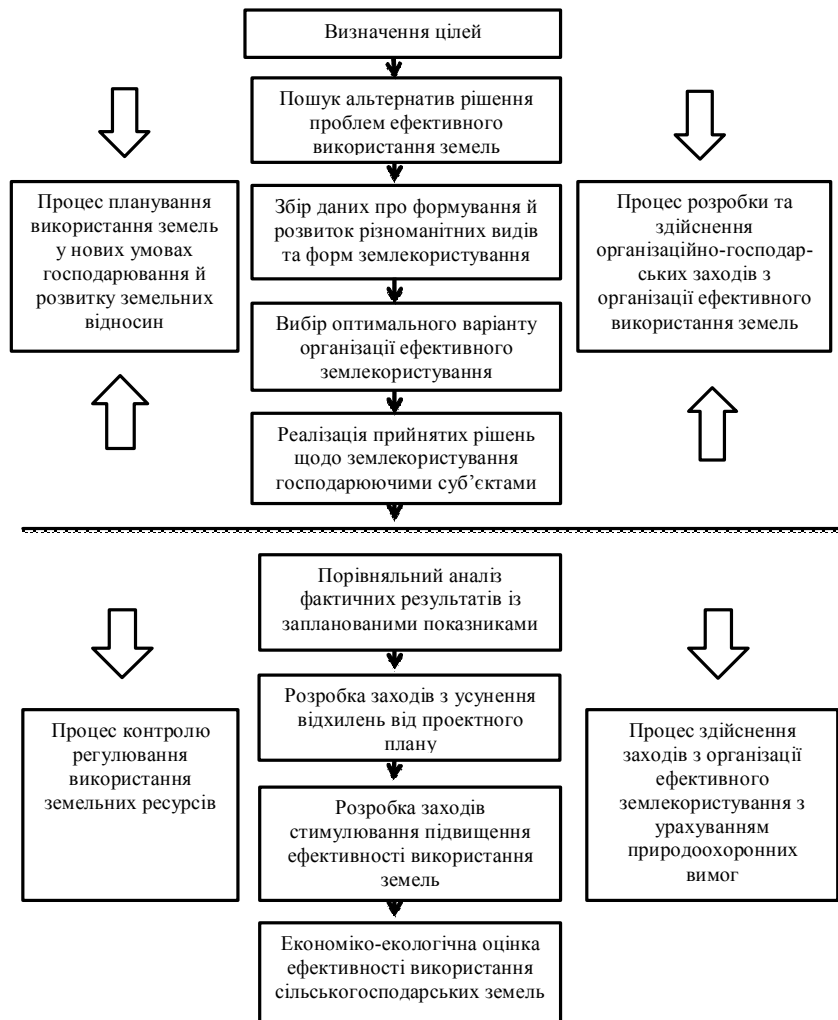

Рис. 1. Модель процесу організації ефективного використання сільськогосподарських земель (авторська розробка).

Питання організації ефективного використання земель є важливими й необхідними складовими в системі землекористування, потребують постійного вивчення, оскільки ефективне використання земель залежить від таких важливих заходів поліпшення, як поліпшення угідь, поліпшення використання угідь; поліпшення організації використання угідь; залучення в сільськогосподарський оборот нових земель; боротьба з проявом негативних процесів на ґрунтах та охорона земель від нераціонального використання тощо.

Тож саме скоординовані в часі перелічені заходи можна вважати організацією ефективного використання земель сільськогосподарського призначення.

Водночас організація ефективного використання землі - це не проста сукупність скоординованих заходів, її зміст полягає і в здійсненні запрограмованої системи державного та внутрішньогосподарського управління, що забезпечує повне й ефективне використання землі (рис. 2).

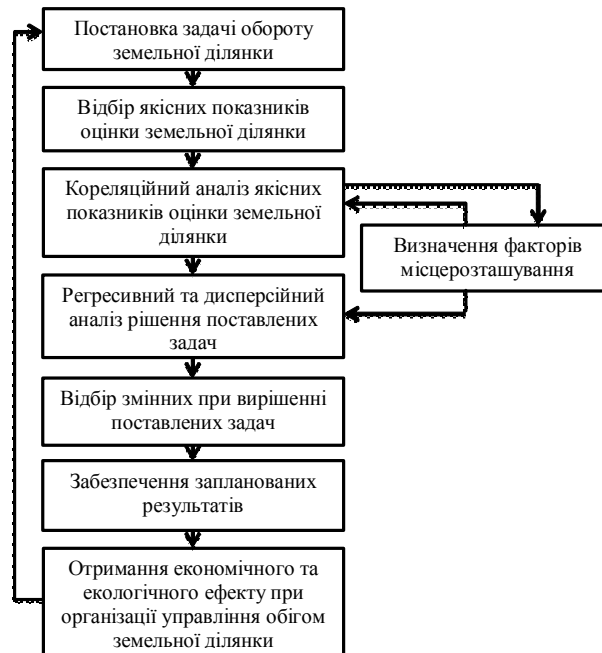

Рис. 2. Алгоритм прийняття управлінських рішень при формуванні ефективного землекористування.

Процес управління ефективністю землекористування методологічно пов'язаний передусім із визначенням критеріїв з урахуванням екологічних вимог, аналіз яких наведений на рис. 3.

Виходячи з вищевикладеного, поняття організації ефективного використання сільськогосподарських земель у вузькому розумінні можемо сформулювати так: організація ефективного використання сільськогосподарських земель - це об'єктивний процес, спрямований на повне та ефективне використання земельних ресурсів на основі досягнень науки й виробництва при неухильному забезпеченні економічної рівноваги на прилеглих агроландшафтах.

Вирішення проблем організації ефективного землекористування має забезпечити:

- створення оптимальних розмірів сільськогосподарських підприємств з урахуванням фондозабезпеченості та забезпеченості трудовими ресурсами;
- повне охоплення всієї території сільськогосподарського підприємства сільськогосподарським виробництвом, відсутність незайнятих земель;
- ефективне використання земель винятково за цільовим призначенням;
- облік й оцінка природних, соціально-економічних та екологічних умов сільськогосподарських земель;
- охорона земель від впливу негативних процесів (ерозія, засолення тощо);
- високопродуктивне використання та підвищення рівня родючості ґрунту;
- залучення до сільськогосподарського обороту нових земель;

- проведення комплексу меліоративних і культурно-технічних заходів із покращення угідь та підвищення їхньої родючості.

Отже, ефективне використання сільськогосподарських земель має включати комплекс заходів, спрямованих на задоволення потреб суспільства за допомогою обліку та комплексної оцінки продуктивної здатності землі для більш повного її використання з урахуванням природних, соціально-економічних, екологічних умов та цільового призначення.

Організація ефективного використання сільськогосподарської землі в широкому розумінні - процес створення необхідних організаційно-територіальних, правових, економічних та соціальних умов для повного залучення в оборот, підвищення віддачі кожного гектара земельних угідь при збереженні та відтворенні родючості ґрунту.

Вітчизняним аграріям при організації використання сільськогосподарської землі доцільно враховувати досвід світової та європейської практики, який досить часто має відповіді на питання, які лише починають виникати в Україні. Водночас слід враховувати, що значні конкурентні переваги ефективного сільськогосподарського землекористування фермерів Польщі, Італії, ФРН та інших європейських країн певною мірою є результатом прямої фінансової підтримки товаровиробників [4, с. 5] у контексті Спільної сільськогосподарської політики (Common Agricultural Policy) Європейського Союзу [9], цілі якої були закріплені ст. 39 установчого Римського договору про створення ЄС (1956 р). Головною ж конкурентною перевагою українського сільськогосподарсь-

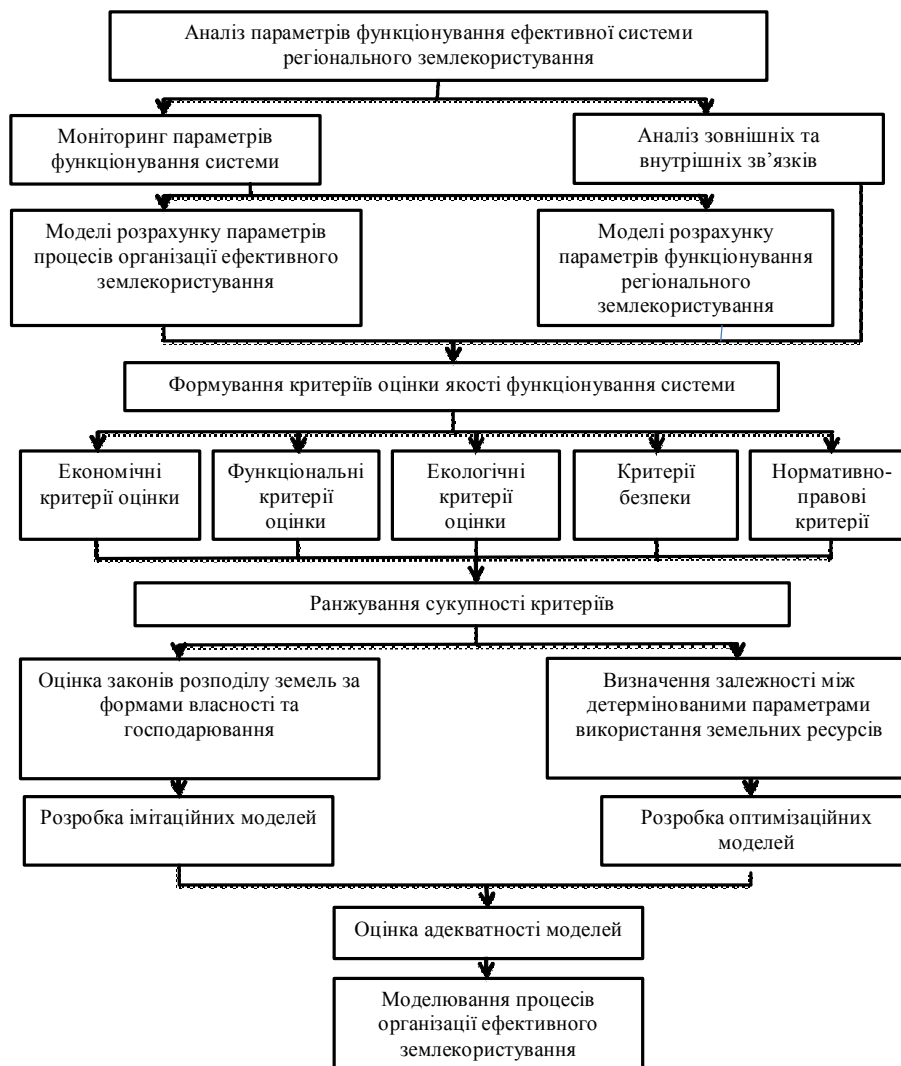

Рис. 3. Формування критеріїв економіко-екологічної оцінки раціонального землекористування.

кого землекористування є найродючіші у світі землі, збереження та примноження яких має стати провідною задачею аграріїв у середньостроковій перспективі [2, с. 3; 6, с. 26].

Висновки

За результатами дослідження:
 - обґрунтовано, що під організацією ефективного використання сільськогосподарської землі слід розуміти процес створення необхідних організаційно-територіальних, правових, економічних та соціальних умов для повного залучення в оборот, підвищення віддачі кожного гектара земельних угідь при збереженні та відтворенні родючості ґрунту;
 - констатовано, що значні конкурентні переваги ефективного сільськогосподарського землекористування фермерів Польщі, Італії, ФРН та інших європейських країн є результатом прямої фінансової підтримки товаровиробників у контексті Спільної сільськогосподарської політики (Common Agricultural Policy);
 - запропоновано модель процесу організації ефективного землекористування з урахуванням взаємозв'язків і взаємообумовленості природних властивостей землі, соціально-економічних та екологічних факторів, запровадження якої на практиці надасть можливість аграріям забезпечити високопродуктивне використання земель сільськогосподарського призначення та підвищення рівня родючості ґрунту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барвінський А. В. Проблеми ефективного використання земельних угідь в агроландшафтах Полісся / А. В. Барвінський // Інноваційна економіка. - 2013. - № 2. - С. 146-152.
2. Боклаг В. А. Зарубіжний досвід у сфері державного управління земельними ресурсами / В. А. Боклаг // Актуальні проблеми державного управління. - 2011. - № 2 (40). - С. 1-7.
3. Веклич О. О. Економічний механізм екологічного регулювання в Україні / О. О. Веклич. - К.: Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів, 2003. - 88 с.
4. Вінська О. Й. Особливості сучасного стану реалізації Спільної Аграрної Політики Європейського Союзу / О. Й. Вінська // Економічний простір. - 2010. - № 40. - С. 5-19.
5. Екосередовище і сучасність. - Т. 1. Природне середовище у сучасному вимірі: [монографія] / [Дорогунцов С. І., Хвесик М. А., Горбач Л. М., Пастушенко П. П.]. - К.: Кондор, 2006. - 424 с.
6. Мартин А. Як регулюються ринкові земельні відносини в Польщі / А. Мартин, О. Коник // Землепорядний вісник. - 2013. - № 3. - С. 26-29.
7. Пашков І. А. Системні основи сталого землекористування в Україні / І. А. Пашков // Вісник Запорізького національного університету. - 2009. - № 1(4). - С. 149-155.
8. Ступень М. Г. Екологізаційні механізми підвищення конкурентоспроможності суб'єктів аграрної сфери / М. Г. Ступень // Сталій розвиток економіки. - 2012. - № 7. - С. 179-183.
9. European Commission (2004): The Common Agricultural Policy Explained. - Directorate General for Agriculture, Brussels.

Гулько Александра,
соискатель Львовского национального аграрного университета

МОДЕЛЬ ПРОЦЕССА ОРГАНИЗАЦИИ ЭФФЕКТИВНОГО СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ЗЕМЛЕПОЛЬЗОВАНИЯ

В статье подана авторская трактовка понятия "организация эффективного использования сельскохозяйственных земель". Обосновано, что при формировании эффективных и стабильных землепользований следует использовать методы моделирования организации эффективного землепользования с учетом взаимосвязей и взаимообусловленности природных свойств земли, социально-экономических и экологических факторов. Разработан алгоритм принятия управленческих решений относительно организации эффективной землепользования. Определена последовательность формирования критериев экономико-экологической оценки эффективного землепользования.

Ключевые слова: земля; земельные участки; управление землепользованием; эффективность использования сельскохозяйственных земель; критерии оценки эффективности землепользования.

Hulko Olexandra,
Competitor Lviv National Agrarian University

MODEL OF PROCESS OF ORGANIZATION OF EFFECTIVE AGRICULTURAL LAND-TENURE

There has been disclosed the essence of the concept of organization of efficient agricultural land use as the process of creation of the needed organizational and territorial, legal, economic and social conditions for total engagement into production and output increase of each hectare of land while conserving and restoring soil fertility.

It has been verified that it is necessary to study the efficient agricultural land use systematically as land policy is closely related with economic and environmental policy, taxation and local development issues, as well as many other spheres of public relations. In doing so it is advisable to view efficiency of land use in three-dimensional system: economic system (economic needs of land resources and soils usage, the nature of land use, goods market, production placement, stimulation level, infrastructure development, etc.); social system (social institutions land use and land ownership, particularly, economic structure, the set of regulations and duties of a person towards land, land organization, land proprietary right, servitude, social infrastructure); environmental system (natural resources potential, agroecological features of soils use, product quality, environmental state of soils, environmental restrictions).

It has been corroborated that while forming efficient and permanent land uses it is necessary to utilize modeling methods of efficient land use with consideration of interrelations and interdependence of natural properties of lands, social, economic and environmental factors.

It has been proved that efficient agricultural land use has to include the set of measures aimed at meeting public needs through accounting and comprehensive estimation of productive capacity of land for its better use taking into account natural, social, economic and environmental conditions and end use.

There has been proposed management decision-making algorithm for efficient land use organization. The sequence of formation of criteria for economic and environmental estimation of efficient land use has been set.

Keywords: land; land plots; land use administration; efficiency of agricultural land use; criteria for estimation of efficient land use.

REFERENCES

1. Barvinskyi A. V. (2013), "Problems of efficient land use in agricultural landscapes of Polesia", *Innovative Economy*, vol. 2. pp. 146-152 (ukr).
2. Boklah V. A. (2011), "Foreign experience in public land management", *Actual problems of public administration*, vol. 2 (40), pp. 1-7 (ukr).
3. Veklych O. O. (2003), Economic mechanism of environmental regulations in Ukraine, Ukrainian Research Institute of Environment and Resources, Kyiv, p. 88 (ukr).
4. Vinska O. Y. (2010), "Features of the current state of implementation of the Common Agricultural Policy of the European Union", *Ekonomichnyi prostir [Economic space]*, vol. 40. pp. 5-19 (ukr).
5. Dorohuntsov S. I., Khvesyk M. A., Horbach L. M. and Pastushenko P. P. (2006), Environment And Modern Times. Vol. 1. Environment In Modern Terms, monograph, Kondor, Kyiv, 424 p. (ukr).
6. Martyn A. (2013), "As a regulated market land relations in Poland", *Zemlevporiadnyi visnyk [Land management Gazette]*, vol. 3. pp. 26-29 (ukr).
7. Pashkov I. A. (2009), System Basis For Sustainable Land Use In Ukraine, *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu [Journal of Zaporizhzhya National University]*, vol. 1(4), pp. 149-155 (ukr).
8. Stupen M. H. (2012), "Ecological Mechanisms of Increase of Competitiveness of Agricultural Entities", *Stalyi rozvytok ekonomiky [Sustainability of Economy]*, vol. 7, pp. 179-183 (ukr).
9. European Commission (2004), The Common Agricultural Policy Explained. Directorate General for Agriculture, Brussels (engl).

© Гулько Олександра
Надійшла до редакції 06.11.2013